

**СТАНОВИЩЕ ЗА ПРЕДСТАВЕНИЯ ОТ МАЯ МИНЧЕВА
ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД „ПРЕВОДЪТ В ПОСТСТРУКТУРАЛИСТКА
ПЕРСПЕКТИВА. КОНТРАПУНКТИ НА
ИКОНОМИЧЕСКИ ФУНДИРАНОТО ПОНЯТИЕ ЗА ПРЕВОД”**

Мая Минчева има близо десет годишен академичен опит в определен тип културни (а също джендър и постколониални) изследвания и във философия на езика. Представеният дисертационен труд е изключително успешно начинание в съчетаването на търсенията ѝ в двете области. Трудът е ценен преди всичко с възпроизвеждането на сложното историческо движение на теорията превода, обхващащо превъплъщения от техническа теория на текстовия превод през критически изследвания на междуезиковото общуване до теоретизиране на преводимостта като измерение на човешкото съществуване. Работата на г-жа Минчева дава нови убедителни доводи в защита на схващането, че преводът не е процес, който може нормативно да се регулира, контролира, кодифицира, камо ли да се „алгоритмизира”. Действително, множество мисловни образци (като „евристични модели” или дори само като аналогии) от дисциплини като неокласическа икономика, семотика, структурна лингвистика, културна антропология, социология в традицията на символния интеракционизъм, когнитивна психология и психология на емоциите – да спомена само някои от обсъжданите в труда – работят и обогатяват теоретичните представи за многообразието от явления включени в „събитийността” на превода (и по-общо преводимостта). Но никой от тези „модели” не е в състояние да обеме и затвори теоретично цялостната събитийност. Преводът може да бъде теоретизиран само от гледна точка на неговата принципна незавършеност и диалогична откритост. От тази гледна точка, преводът е диалогично събитие в потенциално безкрайния хоризонт на интерпретативността на човешкото съществуване. Разгръщайки това становище, г-жа Минчева съумява да покаже обвързаността на събитийността на превода с основни когнитивни, емотивни и волютивни характеристики на съществуването. Затова в труда се долавят очертанията на една внушителна „антропология на превода”. Трудът отдава дължимото и на философската херменевтика, подчертавайки, че както авторовият текст, така и преводаческото усилие е ситуирано в поле от мисловни фигури, в съперничещи си стилистично-езикови изразности, в емоционални настроености и нагласи, в широк кръг

от „пред-разсъдъци”, идващи от традиции, институции, социални среди, политически ситуации и пр.

С оглед на изтъкнатото основно схващане в труда, ще си позволя кратко обсъждане на онези негови следствия, които приемам и като най-значими приноси достойства в дисертацията. Следя теория на превода главно (да не кажа единствено) с оглед противоборствата за херменевтичния интенционализъм. От времето на Ернести и просвещенската теория за текстовата интерпретация (наследила бароковия интерпретативен рационализъм), идеалът на херменевтичния интенционализъм се обобщава в изискването „да разберем/проуедем/пресъздадем авторския замисъл по-добре отколкото го е схванал самия автор”. Не ще и дума, че това изискване е жест в защита на автономността (първичността, не-ситуираността, пред-контекстуалността) на епистемния субект в конкретното му качество на тълкувател на текстово въплътения авторски замисъл. Херменевтичният интенционализъм от появата си в Бароково време до школата на Ерик Донълд Хирш е особена проява на модерната философия на субекта. Действително, и това не убягва от погледа на г-жа Минчева, тъй като тази версия на споменатата философия допринася за еманципирането на „истинността на превода”: от доминиращите епистемологични (както рационалистични така и емпирицистки) представи за истинността, основани върху кореспондентни, кохерентистки или инструменталистки възгледи за истината. Авторският замисъл се разкрива в процеса на превода от епистемния-субект-преводач-тълкувател като интерпретативна истина. С брилянтно защитените тези, (1) че в процеса на превода превежданото отчетливо показва не текстова затвореност, а своята неизбежна интертекстуалност; и (2) че в този процес всякаква епистемно-субективна автономност на преводача се деконструира (контекстуализира, трансцендира, ситуира), дисертационният труд убеждава своите читатели в безотносителността на всяка версия на философия на субекта към теорията на превода. Безспорна заслуга на Мая Минчева е даденото от нея доказателство, че времето на херменевтичния интенционализъм в тази теория (а и не само там) безвъзвратно си е отишло.

Дисертантът не крие своята привързаност към постструктурализма. На нея ѝ е добре известно, че структуралистката парадигма задаваше тона и естеството на размисъл в изследванията върху превода от края на 40-те до края на 60-те години на миналото столетие. Също добре известно ѝ е, че няма единна „формула” затова как постструктурализмът измества въпросната парадигма във впечатляващото многообразие от изследователски области. Затова тя не си позволява да следва готови

рецепти, а съвместно, стъпка-по-стъпка подлага на анализ историческия път в утвърждаването (някъде в текста дори се говори, при това не без основание, за „институционализирането“) на постструктуралисткия размисъл в изследванията на превода. Сам по себе си този анализ е уникално изследване, което – независимо от останалите резултати – е достатъчно, по скромното ми мнение, за успешната защита на труда. И както не се следват готови формули и рецепти в плана на историографския анализ, така дисертантът се отказва от евтиното прилагане (придобило вече журналистическа популярност) на постструктуралистски тези и жестове в очертаното от труда изследователско поле. Мая Минчева недвусмислено осъзнава, че „влизането“ чрез постструктуралистски дискурс в теорията на превода изисква *на първо място* защита в специфични термини на положението, че преводът трябва (теоретично) да бъде мислен без допускане на (възможността за) трансцендентален сигнификат. Всяко допускане, че има нещо (същност) отвъд процеса и събитийността на превода, което диктува условия, регулира, ориентира или просто служи като постоянно присъстващ референт на преводаческото усилие, би реабилитирало онези теоретични гледни точки (структурализъм, психологизъм, херменевтичен интенционализъм, функционализъм, квазиикономически редуционизъм), от които дисертантът се стреми да се отдалечи и в крайна сметка да преодолее. В духа на все още предтоящия да бъде пост-метафизично прочетен диалог между Гадамер и Дерида, дисертантът „суплементира“ постструктуралистката перспектива с херменевтичното виждане за превода като диалог, следващ логиката на въпроси и отговори: Възможната реакция на текста (в частност, реакцията на неговия имплицитен и имплицирани читател, оставящ винаги „празно място“ в текста, което приводача е длъжен да запълни) е задължително вписана в хоризонта от очаквания на преводача. На тази реакция преводачът отговаря само един начин – чрез поставяне на нов въпрос. Тъкмо логиката на въпроси и отговори в преводния процес унищожава възможността за трансцендентален сигнификат. Но Мая Минчева е достатъчно внимателна да не направи „късия извод“, че след като няма регулативна и/или референтна отвъдност на превода, то от това следва отсъствието на непреводимост в преводимостта. Разбира се, подобен къс извод би бил в крещящ дисонанс с постструктуралисткия етос на разсъждаване. Затова и „непреводимото“ е една от централните теми в дисертационния труд. По-специално, обсъжда се с далеч отиващи следствия статута на „непреводимия остатък“ в процеса на превод. Остатъкът не се осмисля като регулатив в потенциално безкрайната преводимост. Дисертантът аргументирано клони към идеята, че непреводимият остатък е в неизчерпаемостта на

винаги оставащия открит хоризонт от възможности за по-нататъшен превод (в технически термини: нови редакции, корекции, семантични измествания, обогатяване с нови конотации и т.н.) Тъкмо тази идея обаче изисква за осъществяването си разширяването на теорията на превода в посока към теория за рецептивните контекстуализации (и съответно, рецептивната историчност) на онова, което подлежи на превод (по същество, всеки смислово конституиран културен артефакт). Непреводимото – в перспективата на това предприето от дисертанта разширение – няма идентифицируемо присъствие. То винаги остава присъстващо отсъствие.

Мая Минчева постига сериозни резултати и в дискутирането на проблематиката за транс-субективността на превода. В нейната пост-структуралистка перспектива изконното „трансцендиране на субективността” в преводния процес не бива непременно да се схваща като диалогична интерсубективност. Преводимостта не преодолява, а по-скоро включва неизбежен дисенс като свой конститутивен момент, откъден на тази (консенсуалистски мислена) интерсубективност. Но преводимостта съществува в условието, че всеки конкретен превод неявно „регламентира” разбиране за това, по което разбираемост (всред множеството актуални и потенциални участници в преводния процес) няма да бъде постигната. Спазвайки това условие, преводимостта търси не консенс и консенсуалистски осмислена дискурсивна етика, а изостряне на „херменевтичната сензитивност” към другия в ситуацията на непреодолим дискурсивен дисенс.

Значимо постижение на дисертационния труд е единното обсъждане на вътрешната проблематика на теорията превода и проблематиката на академично-институционалното битие на разрастващите се (във всяко отношение) изследвания на превода и преводната култура. За обединената дискусия на двата проблемни кръга Мая Минчева предприема оригинален подход. Тя издига (на стр. 159) тезата за необходимостта от засилена дисциплинарна (когнитивна и социална) институционализация (включително като университетска дисциплина) на теорията превода. На пръв поглед, тезата е провокативна, защото е в разрез с постструктуралистката перспектива на дисертанта: В тази перспектива дисциплина има в резултат на „дисциплиниране и кодифициране” на дискурс. Всички инициативи, предприети в дисертационния труд са несъвместими с каквото и да било дисциплиниране на теоретико-преводния дискурс. Внимателният прочит на начина, по който издигнатата теза се контекстуализира, показва, че става дума за „дидактичен прием” от страна на автора. Тя формулира онзи „контрапункт” (в смисъла използван в

дисертацията), който е необходим за разбирането на постструктуралисткия замисъл относно институционализирането на изследванията на преводимостта. Във фокуса е не нова дисциплина (прилежно оградена, с ясни механизми на университетско възпроизводство и с канонизиран корпус от класическа литература), а по-скоро политики на създаване на нова транс-дисциплинарност със способността да деконструира традиционни дисциплинарности и дисциплинарни дискурси.

Изследването на Мая Минчева е изключително ерудирано, включващо обсъждане на всички традиции и ключови автори в теория на превода. Библиографският апарат се отличава с висок професионализъм. Авторефератът изчерпателно резюмира основните тези и изготвен всъгласие с необходимите формални изисквания.

Заключение: Дълбок и проникновен труд, притежаващ всички необходими качества да бъде защитен като докторска дисертация.

5. Септември, в годината 2014

София

Написа:

Димитри Гинев